

מעשה שהיה

עובדים! לא עבדים...

הרב אריה ליכטנשטיין

שעת מאחרת בעיר הקודש ירושלים.

מכשיר הטלפון בלשכת הרב ראזענבערג צלצל. ידו של הרב הונפה והרימה את השפופרת בפעם המי יודע כמה לאותו ערב. **- שלום כבוד הרב. אני יכול להפריע לכבוד?** **שאלה לי אליכם -** נשמע הקול מעבר הקו. **- בודאי! בדיוק בשביל כך אני יושב כאן, לענות לאלו הצריכים את עזרתי.** **- תודה רבה. לא בכדי יצא שמכם הטוב למרחוק... לאחרונה נתקבלתי למקום עבודה, סוף סוף.**

- ברוך ה'! אני שמח לשמוע על כך - ניסה הרב להבין להיכן מבקש האיש האלמוני שמעבר לקו להגיע... הוא אפילו אינו יודע את שמו, והלה מספר לו על העבודה שמצא סוף סוף...

- לא לצורך בשורה זו התקשרתי. שאלתי ובקשתי... לפני שהתחלתי את העבודה, פנה אלי בעלי המקום וביקש שאחתום לו על מסמך, תנאי קודם למעשה... **להפתעתי, נדרשתי לחתום שמלכתחילה הריני מוותר על כל הזכויות שמוקנות לי כעובד מטעם החוק.**

- למשל? על אלו זכויות נדרשת לוותר? **- על פי החוק הרי שמתוך משכורת של למשל \$1,000, מפריש המעביד סך של כן וכך דולר לזכות העובד.**

מתוך סך זה ניתן חלק בעבור קרן הפנסיה של העובד ליום שיגיע לגיל פרישה. חלק אחר ניתן לביטוח הלאומי של העובד וכו' וכו'.

- ומה בנוגע למשכורת שלך?

- מהמשכורת שלי יורדות הפרשות אלו, ככל אחד. אך הן חוזרות לכיסו של המעביד! אני נותר רק עם משכורתי וללא כל תנאים סוציאליים בצידה.

- לא נעים לשמוע כיצד מנצלים את העובדים... ליבי עליך... אך מה תשאל?

- חבר טוב לחש על אזני שעל פי חוקי המדינה אין תוקף לחתימה כזו. לכן חשבתי אולי אחתום על כך...

פסקי דינים

דיני שכירות פועלים (ט"ז) הרב חיים קאהן שליט"א

בל תלין (ב)

בגליון הקודם¹ התבאר החיוב לשלם לשכיר בזמנו ('בל תלין')², והלאווין אם אינו משלם את שכר שכיר (עושק). אינו זכות ממון

בל תלין אינו זכות ממון, לפיכך אם מת הפועל לפני שעבר הזמן לא ירשו יורשיו זכויות המוריש לבל תלין, ואם איחר המעביד לשלם ליורשים אינו עובר³.

חומר האיסור, ובספק

כתבו הפוסקים שבמקום ספק אם עובר בבל תלין, חייב להחמיר כדין ספק איסורא לחומרא⁴. וכתב הערוך השולחן 'ממית חסידות לדקדק מאוד בתשלומי שכר שכיר בזמנו אפילו במקום שפטור מדינא, ולכן נהגו המדקדקים ללוות כשאינן להם מעות ולשלם לפועל'⁵.

תביעה

חז"ל דרשו שאינו עובר על הלאו אא"כ תבעו השכיר שישלם⁶ אבל אם לא תבעו בוודאי מתרצה שלא ישלם לו עדיין, לפיכך אם ניכר שמבקש שכרו כגון שאחר גמר מלאכתו בא לפני המעביד, כאילו תבעו בפירוש⁷, ברם, אם לא ידע לתבוע כגון ששכר כלים עד שיגמור מלאכתו בהם, שהמשכיר אינו יודע האם כלה מלאכתו, חייב השוכר לשלם בלי שהמשכיר תובע את דמי השכירות⁸.

הפוסקים דנו האם השוכר עובר כשהשכיר תבעו ע"י שליח⁹, ונראה שתביעה בכתב ע"י דואר וכדומה לכו"ע מחייב¹⁰. אף לאחר שתבעו אינו חייב להוליך המעות אחריו¹¹, אבל אם בעת שתבעו לא היה לו מעות ושוב השיג, אם השכיר לא ידע מזה כדי שיבוא ויטול, חייב להוליך לו המעות או להודיעו שיבוא ליטול¹².

כתבו הפוסקים שאע"פ שאינו עובר הלאו אם לא תבעו, צריך ליזהר לסלק את שכרו בזמנו¹³.

שכרו על ידי שליח, אפטרופוס ששכר

דרשו חז"ל שאם שכרו על ידי שליח השוכר אינו עובר על בל תלין הגם שהשכיר יודע שהשליח שכרו בעד השוכר ואף השליח אינו עובר שאין המלאכה שלו, אבל השוכר עובר על 'אל תאמר לרעך לך ושוב' אם אינו טרוד ומכוין לדחותם. אם השכיר סבור ששוכר בעד השליח או שאמר השליח שהוא אחראי לדמי השכירות ('שכרם עלי') עובר השליח¹⁴. וכן הדין באפטרופוס של יתומים או אישה שנושאת ונותנת וכן באופן כשמעשה ידיה שלה, ששכרו שעוברים על בל תלין¹⁵.

המחאה אצל חנווני

אמר השוכר שישלם לו על ידי פלוני שקיבל עליו לשלם לשכיר ('המחאה אצל חנווני'), אינו עובר על בל תלין אפילו אם בסוף הפלוני לא ישלם, אבל ביד השכיר לחזור בו בכל עת ולבקש מהשוכר¹⁶. ודנו הפוסקים האם המחאה הוא רק אם השכיר הסכים שהפלוני ישלם לו¹⁷.

סוגי שכירות, קבלן, מטלטלין, בית וקרקע

דיני בל תלין נאמרו בכל סוגי שכירות ולא רק בשכירות פועל בסוף הזמן לאחר גמר השכירות שנשכר לו.

קבלן שקיבל עליו לעשות מלאכה בעד שכר, כגון לתקן כלי, כשמחזיר את הכלי לבעליו¹⁸ חייב לשלם לו עד סוף הזמן, כגון שנתנו לו בחצי היום חייב לשלם לו עד שקיעת החמה¹⁹. ברם, כל זמן שהקבלן מחזיק בכלי אינו עובר גם אם הודיע למעביד שגמר ותובע שישלם לו שהרי תופס בידו כנגד שכרו²⁰, ויש שכתב שאפילו נתן לו בעל הכלי משכונן בעד התשלום אינו עובר²¹, ובזה יש שכתב שאפילו החזיר לו המשכונן אינו עובר²², אבל יש שכתבו שאם תובעו בפירוש עובר אפילו אם תופס כנגדו²³.

הפוסקים נחלקו האם מדובר בין בקבלן שמשלמים לו בעד מספר הפעולות שעושה ולא בעד מה שמשביח את הכלי או אפילו בקבלן שמשלמים לו רק בעד התיקון שמשביח את הכלי²⁴.

שכר את הקבלן שיעשה את הכלי מחומרים של הקבלן, לכו"ע אינו עובר על בל תלין, שזה כמומר לו את הכלי²⁵.

דיני בל תלין נאמרו אף בשכירות מטלטלין²⁶, שכירות בית²⁷, ויש אומרים אף בשכירות קרקע²⁸.

[1] גליון מס' קס"ז. [2] ועיין גליון ק"ס החיוב לשלם במעות והאם יכול לשלם בהמחאה או כרטיס אשראי. [3] ראה אהבת חסד פרק ט' סעיף ו' שהביא ראה לזה דפוסקים כרב ששכיר שעות שכלתה מלאכתו בחצות, זמנו בסוף היום (ב"מ ק"א א'), ולא כשמואל שזמנו עד הבוקר, דהילכתא כרב באיסורי, אבל עיין בשו"ת פרי השדה (באניהאד) ח"ב סי' ק"ג אות ב' שבל תלין חמור מגזל מפני שא"א בחזרה, ומשמע קצת שעצם החיוב הוא כשאר גזל. וע"ע במהר"ם שיק מצוה רל"א שגם נראה כן. [4] עיין הערה 3, וע"ע פתחי תשובה סי' ש"ט ס"ק א' משער המשפט ס"ק א' שאין להקל בשכירות קרקע באיסור לאו דאורייתא, ועד"ז בקצות ס"ק א' בשכירות בית. וב ערך ש"י סוסיי של"ז כתב שצריך להחמיר מפני חיוב העשה שבו, ע"פ החוה"ד סי' ק"י שבכל חיוב עשה צריך להחמיר שיתקיים בוודאי, עיי"ש. [5] סעיף י"ד, וצ"ע לזה"ק הג"ל, ועיין שו"ע הרב סעיף י"ח ובציונים שם אות י"ח בשם האר"י והובא בפת"ש ס"ק ח'. וע"ע בנתיב החסד פרק ט' ס"ק כ"א שדן שאם יכול להשיג מעות בקל חייב בזה מדינא, וגם מזהיר שהחיוב על השוכר לפרוט מטבע גדולה כדי לשלם אף אם ע"ז יגיע לו הזיק מזה, עיי"ש. [6] סעיף י', ע"פ ב"מ ק"ב א' דדרשינן אתר, היינו 'מדעתך', לאפוקי כשלא תבעו דאז שהייתה מדעתו דפועל. [7] נתיב החסד פרק ט' ס"ק כ"ט. [8] אהבת חסד פרק ט' סעיף י"א. [9] בהגהות רע"א שם הביא משרי"ת הלכות קטנות ח"ב סי' ל"א שכתב שאפשר צריך שיתבע בעצמו, ורע"א השיגו עיי"ש, דהא זיל בתר טעמא דבלא תבעו מסתמא מתרצה, אכן עיין בכסף הקדשים שאינו מחויב להוליך המשך ההערות בעמוד ב'

קו ההלכה

